

PRESTIŻ I AUTORYTET NAUCZYCIELA SZTUK WALKI LUB SPORTÓW WALKI

Szczególny autorytet i prestiż powiązany jest z rolą mistrza-nauczyciela w hierarchicznie zorganizowanych grupach uprawiających dalekowschodnie sztuki walki, oraz w dyscyplinach sportu wywodzących się wprost ze sztuk walki – jak szermierka. Niniejsze opracowanie ma na celu próbę określenia specyfiki tego społeczno-kulturowego fenomenu i jego przejawów. Omówione zostały style kierowania zespołem w sportach walki (szermierka), jako pokrewnym wobec sztuk walki obszarze kultury fizycznej. Zaakcentowano też specyfikę instytucji mistrza-nauczyciela w tradycyjnie rozumianej drodze sztuk walki (jap. *budo*).

Czym jest prestiż? W socjologii określany jest, jako subiektywne kryterium stratyfikacji, oparte na wartościujących podstawach emocjonalnych i obiektywnych czynnikach stratyfikacji – wykształceniu, wykonywanym zawodzie, stylu życia i dochodach. Jest jedną ze składowych statusu społecznego. Prestiż jest wynikiem społecznej percepcji i ocen. Kształtowany jest przez zespoły ról i zajmowanych pozycji. Jest wartością, którą z jednej strony daje się innym, a z drugiej strony otrzymuje się od innych¹.

W przypadku zawodu nauczyciela prestiż stanowi funkcję autorytetu, ale nie tyle związanego z pełnionym zawodem, co raczej indywidualnego – wynikającego z osobowości². Podobnie dotyczy to trenera w sporcie – jego indywidualny autorytet decyduje często o efektywności procesu szkolenia³.

---

¹ H. Domański (2012), *Prestiż*, Toruń.

² D. Walczak (2016), *Prestiż zawodu nauczyciela w percepcji różnych aktorów życia szkoły*, „Studia z Teorii Wychowania”, 4(17): 93-115.

³ M. Czechowski (2015), *Autorytet trenera i jego znaczenie dla efektywności wychowania młodych sportowców*, „Zeszyt szkoleniowy – Biblioteka Trenera”, 7/8: 1-3.

Analogicznie jest to akcentowane w teorii wychowania fizycznego i w personalistycznej pedagogice sportu⁴. Szczególny autorytet i prestiż powiązany jest z rolą mistrza-nauczyciela w hierarchicznie zorganizowanych grupach. Spróbujmy określić specyfikę tego społeczno-kulturowego fenomenu, to znaczy: 1) jak się przejawia i 2) z czego wynika. Perspektywę teoretyczną zapewnia tu zwłaszcza socjologia sportu, humanistyczna teoria sztuk walki⁵ i wybrane koncepcje pedagogiczne. Ujęcia nowo-paradygmatyczne koncentrują uwagę na wielowymiarowym traktowaniu procesu wychowania, co dotyczy edukacji (nauczania i wychowania) przez sztuki walki⁶.

Zastosowaną metodą badań jest długoletnia (ponad 40 lat) obserwacja uczestnicząca autorów w środowiskach sztuk walki i sportów walki; dodatkowo zaś – analiza literatury przedmiotu i poszerzonego dyskursu w interesującym nas obszarze.

Mistrz w sztuce walki

Sztuka walki (chin. *wushu*; kor. *musul*; jap. *bujutsu*) jest systemem nauczania oraz zespołem efektów tego procesu. Historycznie służyła przygotowaniu wojownika do walki. Jednak dzisiaj sama „walka” może być traktowana inaczej – jako cel lub jako środek. Zagadnienie to ilustruje John Johnson na bazie pojęć funkcjonujących w tradycji koreańskiej. Ewolucja następowała od technik walki, przez sztuki walki (zawierające, notabene, w myśl humanistycznej teorii sztuk walki – doskonalenie duchowe), po drogi walki. Te ostatnie są bardziej systemami edukacyjnymi, niż nauczaniem sposobów zabijania⁷. W uprawianym współcześnie *aikijutsu*, *kenjutsu* lub *jujutsu* dążenie

---

⁴ A. Pawłucki (2003), *Personalism for Sport Pedagogy*, Gdańsk; W.J. Cynarski (2014), *Polish achievements in the theory of physical education and new directions*, „*Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*”, 14(2): 1-14

⁵ W.J. Cynarski (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Rzeszów.

⁶ A. Szyszko-Bohusz (2006), *The work of John Paul II in relation to the ethical principles martial arts*, „*Ido – Ruch dla Kultury/Movement for Culture*”, 6: 21-25; E. Jaskólski, J. Migasiewicz, K. Kurzawski (2008), *Pedagogika wschodnich sztuk walki – wskazania dla współczesnej edukacji*. W: W.J. Cynarski, A. Nowakowski, S. Zaborniak [red.], *Studia z historii i teorii kultury fizycznej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Obodyńskiemu*, Rzeszów: 391-394; W.J. Cynarski, W. Błażejowski, W. Pasterniak (2016), *Pedagogika nowoparadygmatyczna. W poszukiwaniu nowych inspiracji i aplikacji pedagogicznych. Monografia tematyczna*, Rzeszów.

⁷ J. Johnson (2017), *From technique to way: an investigation into taekwondo's pedagogical process*, „*Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*”, 17(4): 3-13.

do perfekcji w umiejętnościach techniczno-taktycznych nie jest już celem jedynym, ani nawet najważniejszym. Należy dążyć do perfekcji szerszej rozumianej. Nawet w twardym, kontaktowym sporcie walki, jakim jest *muai thai*, celem nadrzędnym jest doskonalić się w człowieczeństwie – stawać się lepszym człowiekiem. Z drugiej jednak strony dość liczne grono mistrzów *karate* i *kung-fu* odrzuca rywalizację sportową tłumacząc, że prawdziwa sztuka walki nie może być sportem. Inne są cele i inne metody treningowe. Ponadto sztuka walki powinna zachowywać walor użyteczny – skuteczność w samoobronie, w realnej walce.

Generalnie dziedzictwu sztuk walki (europejskich, azjatyckich i innych) zawdzięczamy rozwinięty tu etos męstwa i szlachetności; specyficzny ascetyczny wzór kultury somatycznej⁸ oraz godne naśladowania postaci mistrzów. Oprócz tych legendarnych i półlegendarnych postaci, historycznych i ekranowych, świat sztuk walki oferuje liczne grono dzisiejszych mistrzów – godnych naśladowania wzorów osobowych⁹. Mogą oni inspirować młodych adeptów i instruktorów, a ich sława i autorytet w pewien sposób przenoszony jest na kolejne pokolenia nauczycieli.

Mistrz na „Drodze”

Droga *budo* jest drogą człowieczeństwa, dążeniem do mistrzostwa w człowieczeństwie. Mistrz-nauczyciel jest tutaj bardziej przewodnikiem niż trenerem. Ponosi odpowiedzialność za każdego ucznia, za rozwój jego osobowości, kształtowanie charakteru, zdrowie, a nawet wybór moralnej drogi życia. Wynik sportowy może być etapowym sprawdzianem przygotowania „wojownika” i jego skuteczności w sytuacji trudnej. Znacznie jednak ważniejsze jest, aby uchronić ucznia/studenta przed błędami. Jeżeli uczeń nie ćwiczy tylko dla rozrywki, sportowej sylwetki lub innych niskich pobudek, lecz zaufał swemu mistrzowi i wytrwale ćwiczy, *sensei* (jap. nauczyciel) ma szansę poprowadzić go do mistrzostwa.

Autorytet mistrza przechodzi na ucznia. Toteż sukcesorzy sławnych szkół sztuk walki niejako dziedziczą autorytet i prestiż swej szkoły. Ktoś

---

⁸ K. Obodyński, W.J. Cynarski (2003), *The ascetic pattern of the body culture in the Japanese ways of non-aggression*. W: J. Kosiewicz, K. Obodyński [red.], *Sport in the Mirror of the Values*, Rzeszów: 131-141.

⁹ L. Sieber, W.J. Cynarski (2004), *Mistrzowie mistrzów z federacji WJJC – nowe fakty*, „*Ido – Ruch dla Kultury/Movement for Culture*”, IV: 293-297; W.J. Cynarski (2011), *Wzory osobowe w nowych kierunkach psychofizycznej edukacji*. W: K. Warchoł [red.], *Wychowanie fizyczne w szkole w okresie reformy programowej systemu edukacji*, Krosno: 151-164.

taki nie tylko nie musi nikomu tłumaczyć, co to za szkoła i skąd się wzięła, ale znajduje uznanie koneserów, podziw i szacunek. Musi jednak wykazać się jednocześnie wysokimi umiejętnościami i wiedzą.

Mistrz to jest osoba, która ma prawo samodzielnie nauczać. W Japonii jest to instruktor ze stopniem 8-10 dan, z tytułem *hanshi* lub *meijin*, ewentualnie *soke* – formalny sukcesor szkoły, bądź też posiadacz licencji *menkyo kaiden*. Droga do tych wysokich stopni i tytułów mistrzowskich trwa średnio 40-50 lat, więc są to ludzie jednocześnie w dojrzałym lub starszym wieku i z dużą wiedzą o życiu. W danym klubie lub sekcji nauczanie prowadzą najczęściej osoby z niższymi stopniami i uprawnieniami, nauczający w imieniu swego mistrza lub organizacji. Dość rzadko są to wybitne postaci, powszechnie w środowisku szanowane, aczkolwiek i takie się zdarzają. Z racji trudności uzyskania, już posiadanie czarnego pasa i stopnia 1 dan jest sukcesem (o ile nie był to stopień kupiony na skrajnie skomercjalizowanym rynku). Taki instruktor może imponować wysoką sprawnością. Jednak w relacji z mistrzem wysokiej rangi, np. *hanshi*, jest jak podporucznik przy generale.

Dalekowschodnia tradycja starszeństwa, pochodząca z Japonii i Korei, określa hierarchię i podległość. Jest to w tradycyjnych sztukach walki mocno akcentowane. Mistrz jest na szczycie układu pokrewnego do feudalnego. Nawet instruktor z danej szkoły jest tylko uczniem wobec swego mistrza i musi (a przynajmniej powinien) pokornie wykonywać jego polecenia. W tradycji szkół chińskich bardziej akcentowany jest rodzinny układ relacji, wynikający z etyki konfucjańskiej. Ale i tu mamy dziadka (*si-gung*), ojca-nauczyciela (*si-fu*), starszych braci i siostry etc. Występują tu relacje szacunku, podporządkowania i wzajemnego zaufania¹⁰. Trening z nauczycielem swojego nauczyciela jest zawsze wielkim wyróżnieniem i zaszczytem.

O autorytecie nauczyciela, raczej niespotykanym w innym obszarach kultury fizycznej, decyduje tu linia przekazu. Dany *sensei* pokazuje się w linii „genealogicznej” przekazu tradycji szkoły, wskazując na swoich nauczycieli. Ci zaś powinni podpisać jego licencje i certyfikaty. Gorzej, gdy ktoś nie jest w stanie podać nazwisk swoich nauczycieli. Zdarzają się bowiem samozwańczy mistrzowie i twórcy nowych odmian sztuk walki o historycznych często nazwach. Ale jest to raczej pewien margines. Mistrzowie najwyższej rangi w pełni zasługują na autorytet i prestiż, realizując w swym życiu ideały dążenia do prawdy, życia aktywnego i twórczego, z zachowaniem zasad

---

¹⁰ W.J. Cynarski (2016), *Three patterns of group relations in martial arts schools*, „Studies in Sport Humanities”, 19: 54-59.

szlachetności¹¹. Uzasadnienie, dla wyboru moralnej drogi samodoskonalenia, bywa przeróżnie tłumaczone. Niekiedy nauczyciele odnoszą się do mądrości krajów Dalekiego Wschodu¹², innym razem – na przykład do chrześcijańskiego personalizmu¹³.

W sytuacji cywilizacyjnego kryzysu i licznych zagrożeń, dehumanizacji i regresji antropologicznej, zakwestionowania autorytetów i tradycyjnych systemów wartości, pojawiają się głosy humanistów wskazujące właśnie na tradycyjne „drogi wojownika”, o dużym potencjale „homokreatywności”¹⁴. Wynika to z faktu zachowania przez mistrza-nauczyciela *budo* względnie dużego autorytetu i – co za tym idzie – wpływu na grono uczniów. Jest to poważne wyzwanie, podejmowane jednak przez wybitne jednostki. Z drugiej jednak strony są to osoby znane jedynie w środowisku specjalistów z obszaru „tradycyjnych sztuk walki”, czyli uprawianych w tradycyjny sposób.

Nauczyciel sportu

Etyka sportu wywodzi się od europejskiego, chrześcijańskiego rycerstwa. Dalszymi etapami jej ewolucji były: kanon etyczny *fair play*, idea szlachetnej rywalizacji olimpijskiej i kodeksy etyki sportu. Tak więc w sferze etyki normatywnej, ale również w praktyce sportu, funkcjonuje specyficzny etos. Z drugiej jednak strony świat sportu uwikłany jest w różnorodne problemy i występuje tu szereg patologii. Notabene tematyce tej (niedozwolony doping etc.) poświęcony był VIII Międzynarodowy Kongres „Sport, People

---

¹¹ L. Sieber, P. Pawelec (2016), *Professors of martial arts. Holders of this title in martial arts science*, „*Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*”, 16(3): 15-26; W.J. Cynarski, G. Szajna (2017), *The nobility of spirit – Homo Creator Nobilis. Towards the anthropology of the knightly way*, „*Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*”, 17(1): 1-8.

¹² J.M. Wolters, A. Fußmann [red.] (2008), *Budo-Pädagogik. Kampf-Kunst in Erziehung, Therapie und Coaching*, Augsburg.

¹³ W.J. Cynarski (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Rzeszów; A. Szyszko-Bohusz (2006), *The work of John Paul II in relation to the ethical principles martial arts*, „*Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture*”, 6: 21-25.

¹⁴ A. Szyszko-Bohusz (2007), *The problem of the proper ethical and social preparation of teachers and participants of combat sports and martial arts in the contemporary epoch of globalisation, science and technology*, „*Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture*”, 7: 38-40; J. Szmyd (2013), *The flow of higher values in a globalised world. Notes based on the example of the homocreative arts*, „*Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*”, 13(3): 7-14.

and Health” w St. Petersburgu (12-14 października 2017)¹⁵. Echa etosu rykerskiego w sportowej szermierce mogą powodować, iż zarówno zasady *fair play* są tu przestrzegane częściej, niż w innych dyscyplinach sportu, jak też pozycja trenera bliższa jest statusowi nauczyciela sztuk walki¹⁶. Jeszcze lepiej jest to widoczne w przypadku nauczycieli szermierki staropolskiej, historycznej¹⁷. Tu funkcjonują podobne role i wzorce, jak w tradycjach azjatyckich sztuk walki. Ogólnie jednak pedagogika kultury fizycznej wnosi liczne wartości ponadczasowe, a lubiany przez młodzież nauczyciel wychowania fizycznego lub sportu ma często większy wpływ na młodego człowieka, niż rodzina¹⁸. Pedagog sportu potrafiący wpływać na motywację młodzieży oraz posiadający łatwość nawiązywania z nią kontaktu odniesie wymierne sukcesy w pedagogicznym procesie nauczania i treningu sportowym. Niezbędna jest ścisła współpraca pedagoga kultury fizycznej ze sportowcami, poprzez oddziaływanie wychowawcze oraz kształtowanie postaw i motywacji.

Przykładem jest sport, w którym wychowanie stanowi trwały czynnik składowy treningu i powinno ono przenikać cały proces szkolenia, tworząc jedność z nauczaniem i doskonaleniem. W zakresie oddziaływania wychowawczego, kształtowania odpowiednich postaw oraz poglądów, motywowania, pobudzania pracowitości i ambicji, pedagog powinien uwzględniać następujące zalecenia:

---

¹⁵ W.J. Cynarski (2017), *Ethical ways and anti-ways of sport: some examples*. W: V.A. Taymazov, S.M. Ashkinazi, S.E. Bakulev i in. [red.], *VIII International Congress „Sport, People and Health” 12-14 October 2017*, Saint Petersburg: 1-3; W.J. Cynarski (2017), *Sports pathologies in the 21st century: attempt at categorization*. W: V.A. Taymazov, S.M. Ashkinazi, S.E. Bakulev i in. [red.], dz. cyt.: 3-7.

¹⁶ W.J. Cynarski, K. Obodyński (2003), *Ethos of chivalry and contemporary sport*. W: A. Pawłucki [red.], *Postmodernity and Olympism*, dz. cyt.: 173-179; G. Szajna, W.J. Cynarski (2015), *Motywy i uwarunkowania wyboru szermierki przez polskich szpadzistów*. W: M. Zowisło, J. Kosiewicz [red.], *Sport i turystyka w zwierciadle wartości społecznych*, Kraków: 533-544.

¹⁷ Z. Borysiuk, W.J. Cynarski, G. Szajna, T. Skirecki (2013), *The sabre school of Count Michał Starzewski as a reflection of Polish fencing traditions*, „Journal of Combat Sports and Martial Arts”, 4(1): 87-93.

¹⁸ A. Pawłucki (2003), *Personalism for Sport Pedagogy*, Gdańsk; Z. Żukowska (2009), *Nauczyciel wychowania fizycznego kreatorem wartości kultury fizycznej i kultury zdrowotnej w rozwijającej się cywilizacji*. W: J. Nowocień [red.], *Społeczno-edukacyjne oblicza współczesnego sportu i olimpizmu. Sprawność fizyczna dzieci i młodzieży*, Warszawa: 36-46; K. Warchoł, W.J. Cynarski (2012), *Olympism and fair play in physical education in the light of Polish theoretical reflection*, „Journal of Health Promotion and Recreation”, 2(4): 33-37.

- uprawianie sztuk walki lub sportów walki bez odpowiedniego oddziaływania wychowawczego nie kształtuje osobowości wartościowego człowieka. Nieprawidłowo prowadzony proces nauczania może sprzyjać kształtowaniu postaw nagannych i społecznie szkodliwych; do uprawiania sztuk walki i sportów walki zapisują się osoby przejawiające duży indywidualizm, o dużej potrzebie uznania oraz niekiedy egocentryczne; praca mistrza-pedagoga jest szczególnie trudna i wymaga rozważań, podejścia indywidualnego i delikatności, często również stanowczości;
- w oddziaływaniu wychowawczym można i należy stosować różnorodne środki i sposoby, które będą dostosowane do wieku oraz poziomu ćwiczących pamiętając, że najlepiej działa przykład osobisty (punktualność, pracowitość, konsekwencja w działaniu);
- należy rozwijać społecznie wartościowe i skuteczne zabiegi motywacyjne, ze szczególnym naciskiem na motywację wewnętrzną, a w motywacji zewnętrznej należy podkreślać funkcję informującą; koniecznym składnikiem skutecznej i wartościowej motywacji w sztukach walki i sportach walki jest bezinteresowna pasja i radość z uprawiania danej dyscypliny;
proces wychowawczy trenującej młodzieży należy kształtować w poczuciu niezależności, aktywnej postawy i odpowiedzialności za udział w procesie treningowym.

Kierując procesem nauczania i wychowania należy pamiętać, że sztuki walki i sporty walki są dla ludzi, a nie ludzie dla nich, a jedynym kryterium oceny wartości mistrza-pedagoga, są wyniki jego podopiecznych (zarówno w sporcie, jak i w życiu). Jan Mulak – wychowawca wielu pokoleń znakomitych lekkoatletów – twierdził, że do wielkich sukcesów dochodzi się przypadkowo wówczas, kiedy spotkają się wybitny pedagog, trener i utalentowany zawodnik. Ich współpraca stanowi przykład współdziałania, gdy mistrz i uczeń nawzajem siebie potrzebują, utożsamiają się ze wspólnymi celami i zadaniami, a powstające rozbieżności twórczo omawiają i rozwiązują¹⁹. Wiedza i umiejętności pedagogiczne nauczyciela powinny być ciągle doskonałe. Związane są one z różnorodnymi zajęciami i obowiązkami, np. planowania i organizowania procesu szkolenia, prowadzenia zajęć, oddziaływania wychowawczego, motywowania i inspirowania uczniów; opieką nad młodzieżą podczas zgrupowań i wyjazdów. Wymagania te stale rosną – szczególnie ostatnio, w okresie wielkiego wzrostu nurtu współzawodniczo-wyczynowego sportu. Uzyskiwanie coraz lepszych wyników i rekordów przez wychowanków

¹⁹ B. Woltmann, S. Zaborniak (2006), *Jan Mulak (1914-2005). Życie dla sportu*, Rzeszów.

wpływa na dalszą, bardziej efektywną pracę pedagogów sportu. Pojawiają się sytuacje stresowe, zwłaszcza w sportowych grach zespołowych, gdy następuje przejście od pasma zwycięstw do porażek, ostrej krytyki i zwolnienia z pracy.

Dyskusja i podsumowanie

Nie ma jedynego wzorca autorytetu i prestiżu powiązanego z rolą mistrza-nauczyciela. Jednak wybitni nauczyciele (trenerzy, mistrzowie) wykazują wspólne cechy i umiejętności, które obejmują rozległą wiedzę ogólną i fachową, stale uzupełnianą, poszerzaną i unowocześnianą. Jednocześnie posiadają oni wysoki poziom umiejętności praktycznego nauczania w sztukach walki lub sportach walki. Posiadają zdolności przywódcze i organizatorskie oraz kreują postawy nowatorskie. Potrafią inspirować i motywować uczniów poprzez przykład osobisty. Współpracują z rodzicami, wychowawcą i pedagogiem w szkole, a w razie potrzeby z psychologiem. Zapewniają swoim wychowankom wszechstronny rozwój i wychowanie, rozwijają osobowość swoich podopiecznych, samodzielność i właściwe postawy moralne. Dbają o rozwój zdrowotny, psychiczny, społeczny i intelektualny podopiecznych. Przykładem cech wspólnych dla prestiżu mistrza-nauczyciela jest jego pasja twórcza i nowatorstwo (innowacyjność), wzorcowe opanowanie techniki i inspirujące prowadzenie zajęć ruchowych. Także talent pedagogiczny i umiejętność przekazywania swojego doświadczenia uczniom. Ideałem jest sytuacja, gdy uczeń przerasta swego nauczyciela, co właśnie potwierdza wielkość nauczyciela.

Mistrz-pedagog swój prestiż i autorytet może osiągnąć między innymi przez wybór stylu kierowania zespołem w sztukach walki lub sportach walki.

Wyróżnia się np.:

- styl służbowy – kiedy mistrz-nauczyciel i uczeń współpracują rzeczowo, realizując założone cele;
- styl zwierzchniczy – mistrz-pedagog występuje w roli przełożonego i wydaje polecenia, a uczeń podwładny uważnie wykonuje polecenia;
- styl władczy – mistrz-nauczyciel nakazuje, a nie wyjaśnia, stosuje wzmocnienia ujemne, traktując uczniów instrumentalnie;
- styl współpracujący – mistrz-pedagog kieruje procesem nauczania, ale wyjaśnia swoje polecenia uczniom, pobudza ich samodzielność i inicjatywę;
- styl przyjazny – mistrz-nauczyciel proponuje go i stosuje wobec starszych, doświadczonych uczniów, tworząc więź społeczną – przyjaznego koleżeństwa, zaufania i wzajemnej współpracy.

Dla uczniów starszych i doświadczonych najbardziej skuteczny i wartościowy społecznie jest styl współpracujący i przyjazny, natomiast dla uczniów młodszych – styl zwierzchniczy i współpracujący²⁰.

O specyfic „drogi wojownika” w tradycyjnie rozumianych sztukach walki świadczy fakt, że mistrz-nauczyciel nie jest specjalnie rozliczany z wyników sportowych swoich uczniów. Wynik sportowy stanowi sprawdzian charakteru zawodnika, ale traktowane jest to bardziej, jako sprawdzian właśnie, na pewnym etapie²¹. Spośród wybitnych, najslawniejszych wielkich mistrzów japońskiego *budo* i współtwórców tegoż zespołu japońskich tradycji znajdujemy:

- profesora Jigoro Kano, twórcę *judo Kodokan*; w jego zamyśle judo miało być bardziej systemem edukacyjnym, niż tylko sportem;
- *sensei* Gichina Funakoshi'ego, który odrzucał jakąkolwiek rywalizację sportową, jego zdaniem sprzeczną z duchem *karate-do*;
- *o-sensei* Moriheia Ueshibę, twórcę zorientowanego religijnie i pacyfistycznie *aikido*, które to *aikido* miało być sztuką harmonii i miłości – odmianą *budo*, która odrzuciła przemoc²². Tak więc mistrz wskazuje „Drogę”, ale ta droga bywa różnie określana.

Autorytet i prestiż mistrza-nauczyciela związany jest z jego osobowością i pracą dydaktyczną. Jego działalność ma charakter wybitnie twórczy i praktyczno-teoretyczny. Działalność ta oparta jest na jedności poznania i działania. Przy wzroście popularności sztuk walki i sportów walki, ich widowiskowości i merkantylizacji, jest istotne, aby mistrz-pedagog pamiętał, że obok zadań szkolenia, przede wszystkim odpowiada on za wychowanie, kształtowanie postaw i rozwijanie osobowości swoich podopiecznych. Jest to szczególnie ważne obecnie, kiedy gloryfikuje się osiągnięcia bardzo młodych adeptów sztuk walki i sportów walki, zapominając o tym, że etap wstępny szkolenia powinien stanowić podstawę do nauczania dla przyszłości. Należy tworzyć i kreować osobowość ucznia oraz stymulować dalszy jego rozwój (zarówno osobowy, jak i sportowy) w dalszych etapach życia.

---

²⁰ Z. Czajkowski (2010), dz. cyt.

²¹ A. Bennett (2017), *Bushido and the Art of Living: An Inquiry into Samurai Values*, Japan; W.J. Cynarski (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Rzeszów.

²² R. Rżany, W.J. Cynarski (2001), *Twórcy współczesnego budō: Kanō, Funakoshi, Ueshiba*, „Idō – Ruch dla Kultury/Movement for Culture”, 2: 384-395.